

Фінансово-економічна безпека агропромислового комплексу регіону.

Тарасенко А.В., аспірант

Чернігівський державний технологічний університет

Останніми роками, особливо в умовах глобалізації економіки, все більше уваги приділяється питанням забезпечення фінансово-економічної безпеки країни. Вітчизняними вченими запропонована класифікація елементів системи фінансово-економічної безпеки, визначені критерії і порогові значення основних показників розвитку України в умовах забезпечення фінансово-економічної безпеки, розглянуті основні загрози і представлені особливості їх обліку для тієї або іншої складової системи фінансово-економічної безпеки. При цьому, однією із найважливіших складових системи фінансово-економічної безпеки нашої країни, є фінансово-економічна безпека АПК [4].

Сутність фінансово-економічної безпеки АПК як системи економічних інтересів полягає в пошуку механізмів компромісу між забезпеченням національних інтересів країни, продовольчою безпекою та ризиками, в результаті яких забезпечується стійке функціонування АПК. У теж час економічну безпеку АПК слід розглядати і як функціональну систему, яка відображає процеси взаємовідносин інтересів учасників аграрних відносин в залежності від погроз, діяльність яких має різну спрямованість і може призвести до недотримання граничних значень критеріїв продовольчої безпеки.

За роки економічних реформ сільське господарство виявилось в умовах системної і затяжної кризи через порушення еквівалентності обміну між усіма його сферами, розриву кооперативних та інтеграційних зв'язків господарюючих суб'єктів, що функціонують в одній продуктивній ланцюжку, відсутності науково-обґрунтованої аграрної політики. Основна причина такого стану справ – гіпертрофований розвиток паливно-сировинного комплексу та відсутність фінансово-економічної підтримки сільськогосподарського виробництва, що і призвело до суттєвого зменшення частки сільськогосподарського в регіональній економіці.

Стійкість фінансово-економічної безпеки АПК як системи взаємопов'язаних елементів залежить від ступеня відтворювальних процесів в агропромисловому комплексі.

Поточний стан справ у АПК показує, що продовольча безпека області не може бути забезпечена, якщо не вироблений єдиний алгоритм організаційно-фінансово-економічної взаємодії, що дозволяє забезпечити процеси розширеного відтворення та конкурентоспроможності виробленої продукції, а розмір державної підтримки не сприяє підвищенню рівня самозабезпечення в основних видах продуктах харчування.

Фінансово-економічна безпека АПК – це оптимальна взаємодія в ланцюжку забезпечення засобами виробництва → виробництво сільськогосподарської продукції → переробка сільськогосподарської продукції → збут продукції → споживання, яке:

- забезпечує населення продуктами харчування відповідно до науково-обґрунтованими нормами, відповідної якості і видового різноманіття, тобто сприяє виконанню критеріїв продовольчої безпеки;
- дозволяє учасникам взаємовідносин залишатися рентабельними, фінансово-стійкими, платоспроможними і ефективно використовувати свій потенціал (виробничий, інвестиційний, інноваційний, науковий);
- забезпечує можливості розширеного відтворення з урахуванням діяльності екологічних і соціальних факторів.

Можна побудувати наступну залежність економічних категорій: «фінансово-економічна безпека галузей, що забезпечують сільське господарство засобами виробництва» → «фінансово-економічна безпека галузей промисловості, які переробляють сільськогосподарську сировину» → «фінансово-економічна безпека суб'єктів, що займаються збутом кінцевої продукції, виготовленої із сільськогосподарської сировини» → «самозабезпеченість основними видами продуктів харчування» → «продовольча безпека регіону» → «забезпечення національних інтересів країни».

Таким чином, сутність представленого вище поняття зводиться до забезпечення продовольчої безпеки країни та ефективному функціонуванню АПК.

Економічній безпеці АПК в системі національних інтересів країни сприяє досягнення стратегічних цілей, а саме:

а) на рівні макроекономіки:

- підвищення конкурентних переваг аграрної продукції за рахунок вдосконалення якісних характеристик з метою збільшення обсягу експорту;
- виділення пріоритетних галузей в розвитку АПК за рахунок диференційованого підходу, заснованого на визначенні ролі кожного виду аграрної продукції в забезпеченні продовольчої безпеки;
- запровадження державного замовлення на виробництво необхідного обсягу продукції з метою імпортозаміщення;
- диференціація бюджетних субсидій до закупівельних цін на продукцію аграрного призначення, а також вдосконалення алгоритму державної підтримки проблемних сільських територій;
- підвищення рівня самозабезпечення в продовольстві за рахунок активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, а також інтеграції науки і виробництва;
- вдосконалення зовнішньофінансово-економічної діяльності у галузі митної політики імпортованого продовольства;
- розвиток нормативно-правової бази, здатної реагувати на сучасні умови господарювання.

б) на мезорівні:

- розробка інструментів, спрямованих на вдосконалення механізму організаційно-економічних відносин між суб'єктами у сфері АПК;
- наукове обґрунтування створення і розміщення агромістечків, вибір їх спеціалізації відповідно до природно-кліматичними й інфраструктурними особливостями територій;
- вдосконалення програм розвитку пріоритетних галузей АПК, в тому числі грантової підтримки;
- організація інформаційно-консультаційних центрів для доведення до керівників господарюючих суб'єктів у сфері АПК змін до нормативно-правових актах, проведення консультування у сфері оподаткування, бюджетування, економіки, фінансів і т.д.;
- розробка програм розвитку соціальної інфраструктури села.

в) на мікрорівні:

- підвищення мотивації персоналу, створення сприятливих умов праці і відпочинку, забезпечення достатнього рівня соціальної захищеності;
- впровадження нових технологій при виробництві аграрної продукції;
- розробка резервів зниження низькосортної, бракованої продукції, дотримання агротехнічних заходів на всіх стадіях виробничого циклу при виробництві продукції;
- вдосконалення маркетингової діяльності з метою активізації зовнішньоекономічного співробітництва;
- підвищення рівня кваліфікації управлінського персоналу з метою оперативності прийнятих управлінських рішень у сфері АПК.

Для обґрунтування концептуальних основ методики оцінки фінансово-економічної безпеки АПК слід врахувати взаємодію і взаємозалежність усіх системоутворюючих чинників. Класифікація різновидів фінансово-економічної безпеки АПК наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 - Класифікація різновидів фінансово-економічної безпеки АПК

Класифікаційна ознака	Види фінансово-економічної безпеки АПК
1. Залежно від ієрархії управління	<ul style="list-style-type: none"> • на рівні держави; • на рівні галузі; • на рівні господарюючих суб'єктів.
2. За територіальною ознакою	<ul style="list-style-type: none"> • фінансово-економічна безпека АПК країни • фінансово-економічна безпека АПК регіону; • фінансово-економічна безпека АПК району.
3. По організаційно-правовій формі	<ul style="list-style-type: none"> • фінансово-економічна безпека акціонерних товариств; • фінансово-економічна безпека кооперативів; • фінансово-економічна безпека товариств; • фінансово-економічна безпека холдингів і т.д.
4. За ступенем стійкості системи	<ul style="list-style-type: none"> • стійка система фінансово-економічної безпеки; • нестійка система фінансово-економічної безпеки.
5. В залежності від життєвого циклу системи	<ul style="list-style-type: none"> • проектна; • розвиваюча; • сформована.
6. За складом компонентів	<ul style="list-style-type: none"> • інвестиційна; • інноваційна; • кадрова; • фінансова; • екологічна; • соціальна; • технологічна; • маркетингова; • організаційна; • матеріально-технічна.
7. За рівнем присутності ризику	<ul style="list-style-type: none"> • з високим ступенем ризиків; • із середнім ступенем ризиків; • з низьким ступенем ризиків.
8. У розрізі продуктивних підкомплексів	<ul style="list-style-type: none"> • м'ясний; • молочний; • овочевий; • зерновий і т.д.

Кожен з виділених видів фінансово-економічної безпеки АПК можна розглядати як самостійну підсистему взаємин, на яку впливають різні фактори, що супроводжуються ризиками, які перетворюються через дисбаланс інтересів сторін у загрози а в разі стратегічних змін, трансформуються в конкурентні переваги.

Результатом функціонування системи фінансово-економічної безпеки АПК є забезпечення населення необхідними видами продукції в достатньому обсязі, відповідної якості та асортименту, стабільна соціальна обстановка в суспільстві і сталий розвиток АПК.

При розробці стратегії розвитку регіонального АПК в умовах забезпечення його фінансово-економічної безпеки, слід приділити увагу оптимізації структури сільськогосподарського виробництва.

Оптимізація сільськогосподарського виробництва передбачає визначення складу і розмірів галузей, оптимальне їх розміщення на території окремого сільськогосподарського

підприємства, району та області в цілому. При цьому, кожна галузь сільськогосподарського виробництва характеризується певними пропорціями і системою взаємовідносин усередині неї, що відображає сукупність галузей в розрізі конкретної природно-кліматичної зони і регіону.

У той же час, практичне використання заходів, щодо вдосконалення структури, вимагає проведення додаткового аналізу з використанням комплексного і системного підходів до дрібніших ієрархічних одиниць. Тому необхідно побудувати чітку ієрархію і провести систематизацію всіх рівнів структури, від конкретного сільськогосподарського виробника, до регіону в цілому [3].

При формуванні оптимальної структури сільськогосподарського виробництва регіону, слід враховувати вплив наступних чинників: природних, екологічних, демографічних, технологічних, інфраструктурних. Так, наприклад, за ідентичних умов (наявність техніки, кваліфікованих працівників, необхідних фінансових ресурсів і так далі) врожайність сільськогосподарських культур і продуктивність сільськогосподарських тварин вище в тих регіонах, де ґрунтово-кліматичні умови найповніше розкривають свій біологічний потенціал. Таким чином, слід враховувати спеціалізацію сільськогосподарського виробництва.

Оптимальна структура сільськогосподарського виробництва припускає наявність гарантованих ринків збуту, тому важливе значення відіграє наявність переробної промисловості, яка дозволяє своєчасно переробити швидкопсувну продукцію. Таким чином, при створенні оптимальної структури сільськогосподарського виробництва, слід враховувати розвиток кооперації, концентрації та інтеграційних зв'язків [2].

Отже, підвищення фінансово-економічної безпеки АПК в першу чергу можливе за рахунок вдосконалення системи управління регіональним аграрним сектором. Адже конкурентоспроможність вітчизняного аграрного виробництва і забезпечення його фінансово-економічної безпеки, перш за все, залежить від стану регіональних АПК.

Особливе місце в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки АПК повинне зайняти держава, яка через розробку державних цільових програм реалізує аграрну політику. Тільки державна підтримка дозволить сфері АПК забезпечити розширене виробництво та забезпечити потреби населення країни в якісних продуктах харчування.

Крім того, при розробці стратегії розвитку вітчизняного АПК в умовах забезпечення його фінансово-економічної безпеки, слід приділити увагу оптимізації структури сільськогосподарського виробництва. Адже, створення оптимальної структури сільськогосподарського виробництва, буде направлено на ліквідацію структурних диспропорцій, і на підвищення на цій основі ефективності сільськогосподарського виробництва регіонів, і країни в цілому.

Використана література:

1.) Береза І.В. – Фінансово-економічна безпека АПК – І.В. Береза – Вісник аграрної науки – 2010 – №9 – С.73.

2.) Лузан Ю.Я. – Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку АПК України – Ю.Я. Лузан – Економіка АПК – 2011 – №2 – С.3.

3.) Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки – П.М. Макаренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – С. 682.

4.) Агропромисловий комплекс України: стан та перспективи розвитку. Науковий збірник – За заг. ред. В.В. Оскольського. – К.: Аратта, 2009. – С.350.